

№ 3 (404)
Студзень 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

Традыцыі і сучаснасць:
фестываль «Таўкачыкі» –

стар. 3

Юбілей Класікаў:
аўтографы Янкі Купалы –

стар. 4

Бібліятэка – асяродак культуры:
ад клічу падзяліцца... кнігамі –

стар. 5

На тым тыдні...

✓ 4 студзеня ў горадзе Мёры прайшоў ужо традыцыйны конкурс калядных спеваў «Зорка Бэтлеема». Сёлета ўдзельнічалі дзесяць групаў з Глыбокага, Мёраў, Шаркаўшчыны, Варапаева, Ахрэмаўцаў, Еды-Барадзенічы, Удзела, Дзеркаўшчыны, Паставаў і Віцебска. Удзельнікі – ад маленькіх дзяцей да студэнцкай моладзі. У складзе журы былі Піт Паўлаў (гурт «PETE-PAFF») і асабісты сакратар Апостальскага нунцыя ў Беларусі кс. Вячаслаў Пялінак. Сярод многіх цікавых выступленняў прызавявы месцы занялі групы з Глыбокага, Ахрэмаўцаў, Дзеркаўшчыны, Паставаў, Шаркаўшчыны. Пасля конкурснай праграмы прайшоў канцэрт гурта «PETE-PAFF».

✓ Напярэдадні праваслаўнага Хрыстова Нараджэння ў Лепельскім раёне прайшоў традыцыйны абрад «Жаніцьба Цярэшкі», які таксама можна было б уключыць у спіс Сусветнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА. Кожны мужчына ў гэты вечар можа стаць Цярэшкам і выбраць сабе «жонку». Сэнс забавы – згуляць жартаўлівае вяселле з вялікай колькасцю народных песень і танцаў. Традыцыйна дзея адбываецца ў вялікай хаце. Аднак сёлета ўсё пачалося з карагодаў вакол вогнішча. Большасць параў вызначылася ўжо тут. Пачатак уяўляе сабой звычайную танцавальную вечарынку з полькай і кракавякам. Потым моладзь запрашае самых шанюўных удзельнікаў – «бацьку» і «матку». У нейкі момант абвясчаецца: «А ці не пажаніць нам Цярэшку?» «Матка» вядзе гульні, «бацька» дапамагае, падбіраюць пары. Сімвалічная «жаніцьба» маладых здзяйсняецца па чарзе пад час адмысловага танца-рытуалу. Самая эмацыйная і вясёлая частка ігрышча – гульні і выпрабаванні, праз якія праходзяць «маладыя». Закончыўся абрад традыцыйным святочным частаваннем.

✓ 13 студзеня ў Галерэі сучаснага мастацтва «Ў» адбылася лекцыя «Скарбы беларускіх мястэчак: набыткі, страты, набыткі на адраджэнне» выбітнага гісторыка Захара Шыбека, што праходзіла ў межах цыкла лекцый «Urbi et Orbi». Лекцыя была падзеленая на чатыры часткі: «Рай» першапачатковы, прысвечаны беларускім мястэчкам часоў ВКЛ; «Рай» страчаны, агляд разбураных помнікаў архітэктуры страчаных кніжных, музейных каштоўнасцяў і інш.; «Рай» захаваны і ўзноўлены, раздзелы прысвечаныя рэстаўрацыі, музейфікацыі помнікаў; Ключы ад «раю», расповед пра развіццё турызму ў нашай краіне.

На працягу лекцыі З. Шыбека паўтараў, што мястэчка – гэта песня. Пасля гэтых словаў выконваў тэматычна падобраныя танцы, яго выступы былі сустрэтыя ўсмешкамі і апладысмантамі.

Лекцыя таксама транслявалася on-line на сайце Дыстанцыйнай платформы Лятучага ўніверсітэта.

✓ Паэтычны тэатр «Арт. С» некалькі гадоў таму распачаў 12-гадовы праект «Святкуйма беларускае!» Сёлетні – чацвёрты – год прысвечаны Арэхавай Вавёрцы. З гэтай нагоды 13 студзеня ў сталічнай бібліятэцы імя Цёткі прайшла вечарына, якую вялі Яраш Малішэўскі і Аксана Спрычан, а ўдзел бралі Пятро Васючэнка, Зміцер Вішнеў, Ірына Клімковіч, Серж Мінскевіч, Людміла Рублеўская, Віктар Шніп ды іншыя. Гледачоў запрашалі прыходзіць і з арэхамі, і без.

Vytis, Pahonia, The pahonia...

Шчыры дзякуй выказвалі гледачы і ўдзельнікі акцыі «Чытаем разам Максіма Багдановіча» яе арганізатарам і Беларускаму фонду культуры, які прэзентаваў у ДOME дружбы трохкніжка вершаў класіка акурат у сусветны «Дзень “дзякуй”» 11 студзеня.

У гэты дзень Максім размаўляў з прыхільнікамі яго творчасці не толькі па-беларуску. Па-літоўску, па-нямецку, па-англійску з вуснаў амбасадараў Літвы, ФРГ, Вялікабрытаніі гучала знакамітая «Пагоня», на французскай і ўкраінскай мовах былі прачытаны «Слуцкія ткачы», а на балгарскай – «Раманс».

Пад час імпрэзы намеснік міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі заўважыў, што на іншых мовах мастацкае слова Максіма гучыць таксама мілагучна, як і на роднай. Ён адзначыў, што 120-годдзе Максіма Багдановіча святкавалася шырока не толькі ў Беларусі, але і ў іншых краінах свету. У творчасці Максіма кожны знаходзіць адлюстраванне сваіх думак, таму ягоная паэзія непадуладная часу і належыць сусветнай культуры. Для яго асабіста Максім Багдановіч цікавы, па-першае, як лірык, а па-другое – сваім філасофскім стаўленнем да жыцця. Пасля чытання вершаў Максіма Багдановіча сп. Стружэцкі прапанаваў «Акцыю чытаем разам ...» зрабіць традыцыйнай на святкаванні юбілеяў нашых класікаў.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Літвы ў Беларусі Эд-

мінас Багдонас раскажаў, чым яму блізкая паэзія Максіма Багдановіча і што ў Дзень Незалежнасці сваёй краіны ён чытаў «Пагоню» па-беларуску, а сёння – на сваёй роднай мове. Намеснік пасла ФРГ Пётэр Дзетмар, перакладчык нямецкіх класікаў Г. Гейнэ і І. Гётэ, як прафесіянал заўважыў, што вершаваны памер нямецкага перакладу «Pahonia» такі ж самы, як і літоўскага. Старшыня таварыства «Беларусь – Польшча», аўтар прадмоваў да прэзентаванага выдання Анатоль Бутэвіч акцэнтаваў увагу прысутных на перакладніцкай частцы творчай спадчыны Багдановіча, які ведаў еўрапейскія мовы і зрабіў шмат перакладаў, у тым ліку з нямецкай мовы – Г. Гейнэ, Ф. Шылера, з французскай – 22 вершы П. Верлена.

Падзяліліся сваімі разважаннямі пра творчасць класіка і прачыталі яго вершы таксама Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Вялікабрытаніі Размары Томас, пастаянны прадстаўнік Украіны ў органах СНД Іван Бунечка, намеснік старшыні таварыства «Беларусь – Балгарыя» Аксана Бубнова. Пра адмысловую мастацкую працу над ілюстрацыямі да вершаў раскажаў сяб-

ра Беларускага саюза мастакоў графік Юрый Хілько. Тэатральныя мініяцюры і песні на вершы Максіма Багдановіча выканалі артысты тэатра «Зьніч» Вячаслаў Статкевіч і Сяргей Сарокін.

Завяршаючы прэзентацыю, старшыня Беларускага фонду культуры, член прэзідыума Беларускага таварыства дружбы Уладзімір Гілеп прадставіў творчы калектыў, які працаваў над выданнем, і выказаў падзяку ўсім, хто меў дачыненне да яго падрыхтоўкі: Міністэрству культуры, дырэктару Літаратурнага музея М. Багдановіча Таццяне Шэляговіч, мастаку Юрыю Хілько, дызайнеру Андрэю Савічу, карэктарам Уладзіміру Пучынскаму і Аліне Федарэнка, польскай друкарні Dragowies з польскага горада Кельцэ, спонсарам з прыватнага прадпрыемства «Нефпраект» і нават беларускай мытні, якая хутка апрацавала каштоўны груз, каб ён паспеў да святкавання юбілею Максіма Багдановіча.

Напрыканцы музычна-літаратурнай вечарыны прагучала неўміручая мулявінская «Зорка Венеры» на музыку І. Лучанка. Хай жа і надалей свеціць зорка Максіма Багдановіча «...не толькі нашаму народу, але і сусветнай культуры...».

С. АЛАВЕЙКА
Фота
Наталі КУПРЭВІЧ

Гудзейскія святы і пасты ў 2012 годзе

5 студзеня
7 сакавіка
8 сакавіка
6 красавіка (вечар)
да 14 красавіка
ўключна

10 мая
26 мая (вечар)
да 28 мая ўключна
8 ліпеня

29 ліпеня

16 верасня (вечар)
да 18 верасня ўключна
19 верасня
25 верасня (вечар)
26 верасня
30 верасня (вечар)
да 2 верасня ўключна
3-7 верасня
7 верасня (вечар)
да 9 верасня ўключна

8 снежня (вечар)
да 16 снежня ўключна

23 снежня

пост Асаро-бэтэйвес у памяць асады Іерусаліма вавілянянамі
пост Эстэр напярэдадні свята Пурым
святочны дзень Пурым у памяць выратавання іўдзеяў ад Амана
свята Пейсах у памяць Выхаду ізраільцянаў з Егіпта (9-12 – будныя
дні Пейсах)

памятны дзень Лаг-беоймэр у гонар праведніка рабі Шымона бен Ёхай
свята Шаўвот у памяць Даравання Торы ізраільцянам на Сінаі

пост Шыво-осар-бэтамуз у памяць разбурэння сцяны Іерусаліма ва-
вілянянамі і рымлянамі
пост Тышо-бэоў у памяць разбурэння Храма вавілянянамі і рымля-
намі
свята Рош-Хашана, новы год, дзень Суда і Літасці Усемагутнага

пост Гедалія ў памяць забойства праведніка Гедаліі
свята Ём-Кіпур, дзень Усеагульнага Прабачэння

свята Сукот у памяць Паходу ізраільцянаў у пустэльні

будныя дні Сукот
святы Шміні-ацэрэс і Сімхас-
Тора, завяршэнне восень-
скіх святаў і пачатак новага
чытання тыднёвых раздзелаў
Торы

святочныя дні Ханука ў па-
мяць вызвалення Храма з рук
грэкаў і здраднікаў, ачышчэн-
ня пасля апаганьвання і новага
асвячэння Храма

пост Асаро-бэтэйвес

Мусульманскія святы і знамянальныя даты на 2012 год

3 лютага (11-12 рабі аль аваль) Дзень нараджэння Мухамада (Маўлід ан Набі)
16 чэрвеня (26-27 раджаба) Узнясенне Прарока Мухамада (ноч Мірадж)
4-5 ліпеня (14-15 шаабана) Ноч ачышчэння ад грахоў (Ляйлят аль Бараа)
20 ліпеня (1 рамадана) Пачатак мусульманскага посту (Ураза)

Рамадан (араб.) або Рамазан (тат.) – дзявяты месяц мусульманскага календара. Гэты месяц
з'яўляецца самым галоўным і шанаваным для мусульманаў. На працягу ўсяго месяца тры-
маюць пост (Ураза), які мае на ўвазе адмову ад вады, ежы і інтымных стасункаў у светлы час
сутак.

14-15 жніўня (26-27 рамадана) Ноч Прадвызначэння – Ляйлят аль-Кадр
Самая значная ноч, якая ўзгадваецца ў Каране ў суры «аль-Кадр», якая лепш за тысячу
месяцаў. Пасланец Алаха сказаў: «Чакайце наступлення ночы Прадвызначэння ў адну з
дзясці апошніх няцотных (начэй) Рамадана» (Аль-Бухары)
19 жніўня (1-3 шавала) Ід-аль-Фітр – Свята разгавення – Ураза-Байрам – за-
канчэнне мусульманскага посту (святкаванне 3 дні)

24 кастрычніка (9 зуль-хіджа) Дзень стаяння на гары Арафат
Дзень Арафат адзначаецца ў 9 дзень дванацатага месяца мусульманскага месяцавага ка-
лендара Зуль-Хіджа. Дзень наведвання ўдзельнікамі Хаджа гары Арафат каля Дабрасла-
веннай Мекі, дзе паломнікі здзяйсняюць намаз, – гэта тое месца, дзе сустрэліся Адам і Хава
пасля доўгага развітання

25-28 кастрычніка (10-13 зуль-хіджа) Ід-аль-Адха – Свята ахвярапрынашэння – Кур-
бан-Байрам – заканчэнне вялікага паломніцтва ў Меку (святкаванне 4 дні)

15 лістапада (1 мухарамы) пачатак новага 1434 года па мусульманскім календары

24 лістапада (10 мухарамы) – Ашура – дзень памінання прарокаў і пасланнікаў Алаха

Даты календара могуць змяніцца ў залежнасці ад стану месяца.

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

Ф.СП-1

АБАНЕМЕНТ на газету 63320
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета
Колькасць
камплектаў

на 20 _ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды _____
(паштовы індэкс) _____ (адрас)

Каму _____
(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА 63320
(індэкс выдання)

пв _____ месца _____ лі-
тар _____

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі _____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад- расоўкі _____ руб.	

на 20 _ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды _____
(паштовы індэкс) _____ (адрас)

Каму _____
(прозвішча, ініцыялы)

Індэкс 63320
9 870 руб.
29 610 руб.
59 220 руб.

Індывідуальная падпіска
1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Развіццё беларускага кітаязнаўства

Рэцэнзаваць зборнікі матэрыялаў навуковых канферэнцыяў – у некаторай ступені справа марная. У дадзеным выпадку хацелася б не столькі рэцэнзаваць кнігу «Беларусь – Кітай» (выпуск 8), колькі звярнуць увагу на самі абсягі працы ў гэтым накірунку. Рэспубліканскі інстытут кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, заснаваўшы міжнародную канферэнцыю «Кітай у сучасным свеце» (у лістападзе 2011 г. прайшла чацвёртая па ліку), стаў своеасаблівым навуковым цэнтрам у галіне ўсходазнаўства ў Беларусі. Апошнія гады засведчылі, што менавіта стасункі Беларусі з Кітаем становяцца прадметам найболей шырокага прасторавага даследавання.

Здавалася б, гэтыя прыярытэты маглі б заставацца за беларуска-ўкраінскімі, беларуска-польскімі ці беларуска-расійскімі стасункамі. І тым не меней...

Давайце звернемся ўсё ж да восьмага выпуску зборніка «Беларусь – Кітай» (Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2010). Дарэчы, яго агляд павінен быць цікавым яшчэ і таму, што кніга выдадзеная тыражом 250 экзэмпляраў і шырокага розгаласу не мела. Даклады і паведамленні выкладзеныя па наступных тэмах: «Кітайская цывілізацыя і яе роля ў сусветных працэсах. Міжнароднае супрацоўніцтва», «Кітайская мадэль эканомікі. Мадэрнізацыя. Барацьба з крызісам», «Гісторыя. Культура. Адукацыя».

Літаратуразнаўчых, гісторыка-літаратурных, культуралагічных тэмаў разглядаецца не так і шмат, але кожная з працаў прыцягвае ўвагу. І не толькі вузкіх спецыялістаў у галіне кітаязнаўства, але і болей шырокую навуковую грамадскасць. Доктар філалагічных навук В.П. Рагойша і студэнтка БДУ Чжао Цзіньнань разглядаюць тэму «Вобраз Кітая ў адлюстраванні Максіма Танка». Зварот невыпадковы. У кастрычніку 1957 г. беларускі паэт разам з дэлегацыяй савецкіх дзеячаў культуры наведаў Пекін, іншыя гарады Паднябеснай. Цэлы месяц Максім Танк адкрываў, спасцігаў культуру, літаратуру, мастацтва чужой краіны. Як вынік – тры дзясцікі вершаў «Кітайскага цыкла».

Даследчыкі звяртаюцца да дзённікаў Максіма Танка, аналізуюць іх змест, акцэнтуюць увагу на кітайскіх вершах беларускага мастака слова. І напрыканцы падкрэсліваюць, што паэт заўсёды з павагай ставіўся да Кітая і кітайскага народа: «...запісанае ў дзённіку яшчэ ў 1957 г. кітайскае слова «ай» нават у 1990 г. «справакавала» верш «Ай!» – люблю!».

*Пры сустрэчах з сябрамі
вывучаю іх мову.
Пачынаю са слоў
неабходных, жыццёвых.
Але дзе ты ўзяла
«Ай!» – кітайскае слова,
Не знаеш?
А заўсёды ў абдымках маіх
Паўтараеш...»*

«Кітайскі народны каляндар і славянскія міфы пра жывёл» – тэма даклада доктара філалагічных навук Т. Шамякінай і выкладчыцы кафедры тэорыі літаратуры БДУ С. Шамякінай. Да вытокаў беларускай кітаістыкі звярнуліся Т. Кабржыцкая і У. Рагойша («Кітайская казка-прытча на старонках «Нашай Нівы»»). Пра беларускую гістарыяграфію гісторыі Кітая расказвае кандыдат гістарычных навук В. Астрога. Між іншым, у 1920–1930-я выкладчыкі БДУ надрукавалі шэраг артыкулаў, брашураў, прысвечаных актуальным пытанням палітычнага жыцця ў Кітаі пачатку ХХ стагоддзя.

Змешчаны ў зборніку і шэраг артыкулаў на кітайскай мове. Як правіла, яны прысвечаныя пытанням мовазнаўства. Міжнародная канферэнцыя «Кітай у сучасным свеце», якую Рэспубліканскі інстытут кітаязнаўства імя Канфуцыя БДУ зрабіў добраю традыцыяй, выданне зборніка матэрыялаў «Беларусь – Кітай» – факты, якія сведчаць пра ўсталяванне ў Беларусі трывалых асноваў для развіцця ўсходазнаўства. Магчыма, і айчынная літаратуразнаўства болей актыўна спрычыніцца да гэтага. Апошнія паўтара дзясцігоддзі дадалі і фактаў, новых падставаў для гэтага. У розныя гады Кітай канца ХХ – пачатку ХХІ ст. адкрылі для сябе беларускія пісьменнікі Міхась Шэлехаў, Алесь Кажадуб, Міхась Шыманскі, Навум Гальпяровіч і інш. У друку з'явіліся новыя пераклады з кітайскай паэзіі. Публікацыі зробленыя і па-беларуску, і па-руску. Ды і перакладчыцкая праца ў 1950-я – на пачатку 1960-х гг. належным чынам не даследаваная. У 1980–1990-я гг. у Кітаі актыўна перакладаліся і выдаваліся творы Івана Шамякіна, Васіля Быкава. І пра гэта таксама варта некаму сказаць сваё даследчыцкае слова.

«Таўкачыкі-чыкі-чыкі, таўкачыкі-чыкі-чыкі...»

Спявалі хорам артысты пад час фолк-канцэрта «Таўкачыкі на Каляды», што адбыўся 10 студзеня ў канцэртнай зале Палаца культуры прафсаюзаў. Даволі раскручанае фолк-мадэрн шоу ў Беларусі сёлета сабрала поўную залу гледачоў. Як і заўжды арганізатарам мерапрыемства з'яўляецца кіраўнік гурта «Юр'я» Юрый Выдронак, спевамі якога адкрываўся канцэрт.

У канцэрте ўзялі ўдзел гурты з розных куткоў Беларусі. Былі і «аўтэнтчныя бабулькі» з вёскі Хатынічы Ганцавіцкага раёна, і дзіцячы тэатр «Калыханка» з вёскі Міханавічы, і вядомыя этна-гурты «Дзівасіл», «Ветах», «Нагуаль».

Дзіцячы калектыў «Калыханка» з Міханавічэй

Хочацца адзначыць выступы некаторых калектываў асобна. Напрыклад, гурт «Талака», што пры БДУ культуры і мастацтваў, паказаў абрад «Жаніцьба Цярэшкі» і павадзіў гледачоў у «Палескім карагодзе». Вылучаліся сярод выступаў удзельнікі калектыву «Мотальская зборная» (адкуль яны – назва гаворыць). Артысты не толькі паказалі, як калядуюць у іхняй мясцовасці, а зрабілі гэта з такім імпэтам, што здолелі зарадзіць пазітыўнай энергетыкай усю залу. Мотальцы падзяліліся не толькі вясёлымі спевамі і актыўнымі скокамі, але і прывезлі з сабою пірагі, якімі ў канцы выступу частавалі гледачоў.

Сапраўдным адкрыццём сёлетняй імпрэзы стаў зной-

дзены найстаражытны абрад калядавання ў вёсцы Раздзялавічы Ганцавіцкага раёна. Знайшлі яго ўдзельнікі гурта «Юр'я» ў апошняй экспедыцыі па Палессі. А цікавы ён тым, што замест «каляднай зоркі» там раней выкарыстоўвалі звычайны гарбуз. З яго выразалі сарцавіну і ставілі туды свечку, натуральна, яшчэ і ўпрыгожвалі яловымі галінкамі. Менавіта з такім атрыбутам і з'явіліся «аўтэнтчныя бабулькі» на сцэне. Назіраючы за імі, заставалася толькі здзіўляцца і атрымліваць асалоду ад іх шпаркасці, вяселосці і імпэту.

Цікава было паслухаць і гурт, які быў заяўлены як ірана-беларускі – калектыў Масуда Талебані «Авіндар»: сярод музыкаў беларусы і іранец, які доўгі час жыве ў нашай краіне і крыху размаўляе па-беларуску.

Але не ўсе заяўленыя гурты выступілі. Не браў удзел гурт «Альтанка», што выклікала здзіўленне і пытанні сярод гледачоў пад канец вечара.

Фолк-шоў працягвалася да позняга вечара. Усе гурты з удзячнасцю прымалі гледачы, пра што казалі бесперапынныя апладысменты, якімі выклікалі ўдзельнікаў «на біс». Цікава былі паказаныя абрады ваджэння казы і мядзведзя.

Ю. Выдронак

Калядоўчыкі з Раздзялавічэй

Цікава, бо кожны выступ вылучаўся адметнымі рэгіянальнымі асаблівасцямі: што казалі, як спявалі, як танчылі і інш. На маю думку, канцэрт атрымаўся. А нам застаецца толькі

чакаць наступных – «Таўкачыкаў на Юр'я».

«Таўкачыкі-чыкі-чыкі, таўкачыкі-чыкі-чыкі...»

Наста КАДЫГРЫБ
Фота аўтара

Музейныя экспанаты расказваюць

Да 130-годдзя з пачатку будаўніцтва касцёла ў Пружанах

Гісторыя хрысціянскай царквы на Беларусі сягае ў далёкую мінуўшчыну. Разам з прыняццем праваслаўя ў канцы X ст. на беларускіх землях з'явіліся і каталіцкія святары. Але на працягу наступных стагоддзяў палітычныя працэсы настаянна ўплывалі на становішча абедзвюх канфесіяў, і стасункі паміж імі складваліся па-рознаму.

Тэрыторыя Пружаншчыны не была выключэннем: тут спрадвек жылі прадстаўнікі розных рэлігіяў. Самыя раннія звесткі аб храмах на нашай зямлі адносяцца да XIV–XVI стст., калі ў Вялікім Княстве Літоўскім усталявалася своеасаблівае раўнавага паміж усходняй і заходняй хрысціянскімі царквамі. Разам з праваслаўнымі храмамі на мяжы XV–XVI стст. у Пружанах упамінаюцца і каталіцкія. Вядома, што ў 1522 г. свае дзверы адчыніў мураваны касцёл у гонар Св. Жыгімонта і Св. Вацлава (не захаваўся).

Значна больш звестак аб каталіцкіх храмах пазнейшага часу выяўлена зараз. Сапраўдным адкрыццём для даследчыкаў мінуўшчыны сталі 20 дакументаў, якія захоўваюцца ў фондах музея-сядзібы «Пружанскі палацык». Менавіта дзякуючы ім ўдалося адрадзіць падрабязную храналогію падзеяў, звязаных з гісторыяй рымска-каталіцкага

касцёла Узнясення Святой Дзевы Марыі ў Пружанах. Увядзенне падобнага экспаната ў навуковы зварот тым больш актуальнае, што ў 2011 г. адзначалася 130-годдзе з пачатку будаўніцтва ўзгаданага храма.

Паводле інвентару рымска-каталіцкага касцёла ў Пружанах 1933 г., складзенага пры ксяндзу Анджэі Ніве, вядома, што ў 1857 г. пачалося будаўніцтва новага храма, які хутка быў перададзены праваслаўнаму ведамству (Прачысценская царква да сярэдзіны XX ст. знаходзілася на месцы сучаснага «Універмага»). 21 снежня 1878 г. царскія ўлады зацвердзілі праект новага касцёла ў Пружанах і выдзялілі на яго ўзвядзенне 22 тысячы рублёў. Але дазвол меў абмежаванне: храм не павінен быў перавышаць іншыя будынкi ў павятовым горадзе. Менавіта таму архітэктар адмовіўся ад ўзвядзення вежаў, скляпенні былі выведзены пад самы дах, каб максімальна выкарыстаць

ўнутраны аб'ём. Асноўны архітэктурны акцэнт быў зроблены на галоўны фасад, які атрымаў строгую сіметрычную двух'ярусную кампазіцыю, характэрную для неакласіцызму. Як сведчыць план прысядзібнага плаца касцёла, зроблены 4–8 чэрвеня 1912 г. землямерам Хацімскім, прыхрамавая плошча ад вул. Гродзенскай (сучасная Савецкая) да рукава ракі Мухавец складала 1 дзесяціну 1856 квадратных сажняў. Гэтая зямля была выкупленая прыхаджанамі-католікамі ў 1881 г. у памешчыка Быліны, адразу пасля чаго пачаліся работы па ўзвядзенні храма. 29 верасня 1883 г. касцёл Узнясення Святой Дзевы Марыі, Святой Ганны і Святога Караля Барталамея сустрэў вернікаў.

З апісання таксама вядома, што з правага боку ад святыні ўзвялі амаль 8-метровую двухпавярховую званіцу, алтар якой упрыгожвалі старыя іконы «Маці Божая Вострабрамская» (дрэва, алей), «Маці Божая» з манастыра ў Бярозе-Картузскай, «Маці Божая Ружанцовая», «Святы Антоній», «Святы Міхаіл» і інш. У 1886 г. для ксяндза-пробашча быў пабудаваны драўляны 7-пакаёвы дом-плябанія, крыты гонтай.

(Заканчэнне на стар. 6)

Канферэнцыя

Грамадскае аб'яднанне «Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны», Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь запрашаюць усіх ахвочых прыняць удзел у рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі «Сучасны стан беларускага краязнаўства і валанцёрскі рух», што пройдзе 16 красавіка гэтага года ў Мінску. Акрэсленае праблемнае поле канферэнцыі:

- 1) тапаніміка як складовая частка краязнаўства;
- 2) ахова і выкарыстанне помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны: вопыт і перспектывы развіцця;
- 3) валанцёрскі рух на адбудове помнікаў архітэктуры;
- 4) фарміраванне турыстычнага іміджу краіны праз папулярызацыю краязнаўства;
- 5) лінгвістыка як аспект краязнаўства.

Для ўдзелу неабходна да 16 сакавіка выслать на адрас аргкамітэта заяўку з пазначаннем прозвішча, імя, імя па бацьку, месца працы і пасады, вучоную ступень і вучонае званне, тэму даклада, адрас, тэлефон, e-mail, а таксама тэкст даклада (электронны і папяровы варыянты).

Па выніках плануецца выданне зборніка публікацыяў канферэнцыі. Патрабаванні да матэрыялу: аб'ём тэксту – да 5 старонак фармату А4 праз 1 інтэрвал, шрыфт Times New Roman 14, усе палі па 20 мм. Спасылкі па тэксце даюцца ў квадратных дужках, напрыклад, [3, с. 10]. Пасля тэксту прыводзіцца спіс літаратуры ў адпаведнасці з патрабаваннямі ВАК.

Адрас аргкамітэта: г. Мінск, вул. Румянцава, 13; 220034; siadziba@gmail.com.

Паводле
інфармацыі арганізатараў

Валанцёры на Гальшанскіх могілках

Фота: Марыя ЗЕЛЯНКО

Першае мерапрыемства з шэрагу ўрачыстасцяў

12 студзеня ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылося ўрачыстае адкрыццё юбілейнага Купалавага года, у межах якога прайшла прэзентацыя ўнікальнага выдання – каталога «Аўтографы першага народнага паэта Беларусі Янкі Купалы». Яго выхад прымеркаваны да 130-гадовага юбілею класіка нашай літаратуры.

Калекцыя аўтографу Янкі Купалы – гэта ўнікальны збор творчай лабараторыі вялікага паэта і адносіцца да разрады ўнікальных культурных каштоўнасцяў. Сярод іх ёсць сапраўдныя рарытэты: рукапісны зборнік «Шляхам жыцця» (раней захоўваўся ў Беларускаму музеі ў Вільні), аўтографічны памаў «Сон на кургане», «Бандароўна», камедыі «Паўлінка», ранніх вершаў паэта на беларускай і польскай мовах, асабістыя лісты і запісы.

Рэалізацыя праекта дазволіла пашырыць доступ да вывучэння ўнікальных помнікаў беларускай нацыянальнай літаратуры і ўвесці ў навуковы абарот вялікую групу рэдкіх рукапісаў, стварыць цэльнае ўяўленне аб дакументальнай спадчыне народнага паэта Беларусі Янкі Купалы, сфармаваць стаўленне да яе як да здабытку беларускай, еўрапейскай і сусветнай культуры.

Прэзентацыя каталога – першае з шэрагу знакавых мерапрыемстваў, якімі будзе адзначаны юбілейны год Песняра.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Рэха зімовых святаў

Каб дзеткі духоўна ўзрасталі

Напярэдадні праваслаўнага Нараджэння Хрыстова ў мінскім Палацы мастацтва адбылася дзявятая міжнародная духоўна-асветніцкая выстаўка-кірмаш «Рождество Христово», у якой прынялі ўдзел больш за 100 праваслаўных манастыроў і прыходаў з Беларусі, Расіі, Малдовы, Прыднястроўя і Украіны.

Цягам тыдня ладзіліся выступы дзіцячых і моладзевых харавых калектываў, камернага духоўнага тэатра «Образ» выдавецтва Беларускага Экзархата, лялечнага тэатра «Батлейка» нядзельнай школы Інстытута тэалогіі імя св. Кірылы і св. Мяфодзія, прэзентацыі праваслаўных аб'яднанняў, духоўна-адукацыйных праграмаў, кінастужак, паломніцкіх маршрутаў ды іншыя мерапрыемствы. Асаблівацю сёлетняй праграмы стала большая накіраванасць на дзіцячую аўдыторыю. Наведнікі выстаўкі пазнаёміліся з спевамі на Хрыстова Нараджэнне розных народаў, украінскімі праваслаўнымі святамі, з духоўнай паэзіяй і аўтарскімі песнямі Таццяны Дашкевіч, Валянціны Паліканінай, Алены Міхаленка, Зміцера Пятровіча, Яўгена Піменава і інш.

Прэм'ерай сёлетняга каляднага кірмашу стала ўрачыстае адкрыццё спецыялізава-

Малюем казку з Аксанай Аракчэевай

най выстаўкі дзіцячай кнігі «Кніжкі ў штоніках». Кожны дзень хлопчыкі і дзяўчынкі сустракаліся з пісьменнікамі і мастакамі на дабрачынных акцыях і прэзентацыях, удзельнічалі ў разнастайных літаратурных і гульнявых конкурсах. Для дарослых былі арганізаваныя семінары па пытаннях бібліятэчнай працы з дзіцячай аўдыторыяй і прапагандзе беларускай літаратуры. У мерапрыемствах прынялі ўдзел супрацоўнікі бібліятэк Мінска і Барысава, мастак Аксана Аракчэева (аўтар эмблемы выстаўкі), Кацярына Рускевіч, Павел Гарадцоў, Ганна Стрэмілава, Кацярына

Марціновіч, Алена Панамарэнка, пісьменнікі Андрэй Смятанін, Уладзімір Ліпскі, Аркадзь Груздоў і іншыя, а таксама прадстаўнікі дзіцячых газет і часопісаў.

Па словах арганізатараў, выстаўка-кірмаш дзіцячай кнігі будзе ладзіцца штогод і стане традыцыйнай. Спадзяемся, што гэты знакавы пачынае новага 2012 года, які аб'яўлены ў краіне «Годам кнігі», стане адпраўнай кропкай вялікай руплівай працы па папулярызацыі літаратуры на роднай мове.

Зміцер **ВОЖЫК**
Фота **Наталі КУПРЭВІЧ**

У 1972 годзе сваякі сяржанта Якуба Грынчука, загінулага ў гады Другой сусветнай вайны, напісалі ў ваенны архіў г. Падольска (Маскоўская вобласць) просьбу паведаміць, якія ўрадавыя ўзнагароды меў іх родзіч. З архіўнага аддзела ў ліку персанальных стратаў сяржантаў і салдатаў Савецкай Арміі хутка прыйшоў адказ. Але пра ўзнагароды ў ім не было ні слова, а толькі паведамлялася, што сяржант Якуб Якаўлевіч Грынчук, 1924 года нараджэння, загінуў 7 студзеня 1945 года і пахаваны ў вёсцы Янова на вясковай плошчы каля касцёла Рыпінскага павета Варшаўскага ваяводства Польшчы.

Хто ж такі сяржант Якуб Грынчук, які загінуў на тэрыторыі Польшчы ў гады Другой сусветнай вайны? Ён нарадзіўся ў вёсцы Грынкі, што на Слонімшчыне. Пасля таго, як тут усталявалася савецкая ўлада, пайшоў вучыцца на слесара ў школу фабрычна-заводскага навучання (ФЗН), якая адкрылася ў Слоніме. А калі немцы акупавалі Беларусь, Якуб стаў партызанскім сувязным і пайшоў працаваць на Грынкоўскі чыгуначны пераезд. Ні адзін варожы эшалон не прайшоў на ўсход без пільнага вока сувязнога. А калі немцы заўважылі падпольную працу юнака, камандаванне партызанскага атрада паклікала яго ў свае рады.

Пасля выгнання гітлераўцаў Якуб Грынчук працаваў сакратаром Шчучынскага райкама камсамола. Даведаўшыся, што ствараецца група

Забыты разведчык

разведчыкаў для засылкі ў тыл ворага на польскую тэрыторыю ў ваколіцы Млавы, Якуб Грынчук добраахвотна даў згоду дапамагчы Савецкай Арміі вызваляць суседнюю Польшчу.

25 жніўня 1944 года група савецкіх разведчыкаў удала прыязмлілася. Дзейнічала ў цеснай сувязі з членамі польскай канспіратыўнай арганізацыі Рыпінскага павета. 7 студзеня 1945 года Якуб Грынчук патрапіў у нямецкую засаду. Калі яго акружылі, ён блізка падпусціў гітлераўцаў і ўзарваў гранату... А праз адзінаццаць дзён на

тое месца, дзе загінуў савецкі разведчык, прыйшлі войскі Другога Беларускага фронту.

Удзячны польскія сябры пахавалі слонімскага юнака і паставілі на магільні абеліск з чырвонай зоркай.

У 1973 годзе сваякі Якуба Грынчука на запрашэнне аддзела асветы і культуры Рыпінскай павятовай рады пабывалі ў Янове – там, дзе загінуў іх родны чалавек. Слонімаў сустракалі кветкамі і гарачымі абдымкамі.

У час знаходжання сваякоў Грынчука ў Янове адбылася ўрачыстасць, на якой прысутнічалі прадстаўнікі партыйных арганізацыяў, мясцовых уладаў, Генеральны консул СССР у Гданьску Пётр Шарыкін, многа людзей. Яноўскай школе тады прысвоілі імя нашага земляка, разведчыка Якуба Грынчука, а на школе ўрачыста адкрылі мемарыяльную шыльду. Пра гэта пісалі многія польскія газеты і часопісы.

Цэлы тыдзень тады гасцілі сваякі героя ў Польшчы. Яны азнаёміліся з павятовым горадам Рыпінам, пабывалі ў мясцовай дзяржаўнай сельскай гаспадарцы, наведвалі мясціны, дзе загінуў разведчык, былі жаданымі гасцямі ў былога сланімчанина Станіслава Засімовіча, які працаваў там павятовым школьным інспектарам.

Польскія сябры ўручылі слоніmsкім гасцям многа памятных падарункаў, у тым ліку і вялікі фотаальбом, прысвечаны памяці Якуба Грынчука. Гэты альбом нядаўна паказала мне сланічанка Клаўдзія Канстанцінаўна Ка-

Адкрыццё мемарыяльнай шыльды

Я. Грынчук

ральчук, пляменніца Якуба Грынчука. Жанчына запыталася: «А ці цяпер захоўваецца памяць пра майго дзядзьку ў Польшчы?» Я звязаўся з гісторыкамі з Польшчы і запытаўся, ці ўшаноўваецца ў Янове памяць пра савецкага разведчыка, які вызваляў Польшчу ад гітлераўцаў. Адказ быў сумны – не. Прыйшлося Клаўдзію Канстанцінаўну засмуціць: школа ў Янове ўжо не носіць імя Якуба Грынчука, ды і мемарыяльнай шыльды на школе даўно няма. Застаўся толькі абеліск, дзе загінуў і пахаваны разведчык са Слонімшчыны.

Сяргей **ЧЫГРЫН**

Летась споўнілася 65 гадоў з моманту ўтварэння Вілейскай раённай бібліятэкі. Здавалася б, што тут дзіўнага, многія ўстановы пачалі сваю гісторыю ў пасляваенны час. Я таксама да нядаўняга часу думала так. Але, каб устанавіць канкрэтную дату заснавання бібліятэкі, прыйшлося папрацаваць у Маладзечанскім міжзональным архіве. Сярод прагледжаных дакументаў – справаздачы (тэкставыя і статыстычныя) культасветадзела Маладзечанскай вобласці¹, загады па асабовым складзе культасветадзела Вілейскага раёна, даведкі аб працы ўстановаў культуры.

Канкрэтнага дакумента, дзе б указвалася, што «адкрыць раённую бібліятэку», я не знайшла. Але дзякуючы супастаўленню фактаў дата была ўстаноўленая.

Пошукі пачаліся з таго, што з дзясятак гадоў таму ў Вілейскай раённай бібліятэцы адбылася сустрэча з ветэранам Вялікай Айчыннай вайны А.С. Андрэвай. Сустрэча была цікавай, сярод іншага пыталіся ў яе, што яна можа раскажаць пра бібліятэку ў вёсцы Куранец. У сваім расказе яна засяродзіла нашу ўвагу на наступных фактах. Пасля вызвалення раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў пачалося адраджэнне гаспадаркі, адразу была адноўленая праца кіруючых структураў. Калі перанесціся ў той час, то трэба добра ўсвядоміць, што народ быў змушаны трагічнымі падзеямі вайны. Трэба было як найхутчэй наладзіць мірнае жыццё. Наладжвалася не толькі гаспадарка, адначасова адраджаліся адукацыя, сістэма аховы здароўя, арганізацыя культурнага адпа-

чынку і г.д. З'яўленне першых параткаў бібліятэчнага жыцця пачалося з таго, што быў створаны кабінет палітасветы, дзе з'явіліся некалькі палічак з кнігамі класікаў марксізму-ленінізму. Затым быў дадзены ключ: падзяліцца асабістымі кнігамі для агульнага карыстання. Так з'явіўся першы пасляваенны

Вілейскай раённай бібліятэчнай сістэмы Людміла Іванаўна Шалкоўская, загадчыцы аддзела камплектавання Марыя Цімафееўна Місюль і Тэрэза Альфонсаўна Дзевяцень, бібліятэкары Марыя Цімафееўна Саўчыц, Зоя Уладзіміраўна Дурко.

Не менш цікавая і гісторыя будынкаў, дзе размяшчалася

больш трэба? Як мне здаецца, гэта трэба для таго, каб адчуць рытм жыцця папярэдняга пакалення, тыя ўмовы, у якіх яны закладвалі падмурак для сучаснага. Нам сёння нават цяжка ўявіць, як пры свеце газнічкі наладжваліся чыткі ўголос мастацкіх твораў або танцы пад гармонік. А з якой цікавасцю прыходзілі людзі

шмат віншаванняў, пажаданняў, словаў удзячнасці, атрымалі каштоўныя падарункі. П.П. Саковіч уручыў граматы Саюза пісьменнікаў Беларусі начальніку аддзела культуры С.С. Паўлоўскаму і граматы рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і мастацтва» – дырэктару Вілейскай ЦБС М.М. Пацко, загадчыцы аддзела абслугоўвання і інфармацыі Л.У. Тонкавіч, загадчыцы аддзела камплектавання і апрацоўкі літаратуры Н.А. Святоха, бібліятэкарам Крывасельскай, Даўгінаўскай і Абадоўскай сельскіх бібліятэк за плённую працу і ў сувязі з 70-годдзем часопіса «Вожык».

Літаратурна-музычнае віншаванне сельскіх бібліятэкараў прыемна здзівіла прысутных. Сардэчнае выкананне бібліятэкарам Іжскай сельскай бібліятэкі Т.В. Смаленскай народнай песні выклікала моцныя апладысменты. Работнікі Палаца культуры таксама падрыхтавалі цікавую музычную праграму.

Другая частка мерапрыемства прысвячалася калектыву раённай бібліятэкі, дзе ў гумарыстычнай форме кожнаму супрацоўніку былі ўручаныя памятныя сувеніры.

Усе, хто прысутнічаў на мерапрыемстве, атрымалі ў падарунак ад бібліятэкі вазачкі з яе лагатыпам, зробленыя майстрам Ізбіноўскага Дома рамёстваў.

Раённая бібліятэка сёння – гэта ўстанова са штатам работнікаў 24 чалавекі, абсталяваная 6-ю камп'ютарамі (ёсць хуткасны інтэрнэт), з фондам больш за 36 тысячаў дакументаў, дзе штогод абслугоўваецца больш за 2,5 тысячы карыстальнікаў.

Г. ГЕРКО,
загадчыца аддзела
бібліятэчнага
маркетынгу, г. Вілейка

Дарога даўжынёю ў 65 гадоў

кніжны фонд у мястэчку Куранец. Гэтыя словы А.С. Андрэвай пацверджаныя ў загадзе ад 15 кастрычніка 1945 года, у якім гаворыцца: «Назначить старшим инспектором культпросветработы при Куренцеком райисполкоме Вострикову Александру Денисовну с окладом 500 рублей в месяц». Гэта значыць, што ў 1945 годзе быў створаны аддзел культасветработы, у якога быў абавязак – наладжванне культурнага адпачынку людзей. Наступны дакумент – «Сводка годовых отчетов самостоятельных библиотек комитета по делам культпросвет учреждений за 1946 год», дзе ўказваецца, што ў вобласці налічваецца 14 раённых бібліятэк. У спісе ствараў вобласці на 01.01.1949 года таксама ўказваецца 14 раённых цэнтраў, сярод іх – Вілейскі раён. Адсюль вынікае, што дата стварэння бібліятэкі – 1946 год.

У бібліятэцы працавалі розныя людзі, але добры прыклад і найлепшую памяць пакінулі былі дырэктар

бібліятэка. Да 1960 года яна знаходзілася ў вёсцы Куранец. Затым пераехала на вілейскую вуліцу Вадап'янава, 29 (цяпер тут знаходзіцца духавое аддзяленне музычнай школы), а ў 1981 годзе – на вуліцу Савецкая, 25, дзе знаходзіцца і цяпер. Будынак па вуліцы Вадап'янава, 29 з'явіўся ў 1930-я гады. Першапачаткова там быў тэатр. У часы вайны будынак быў разбураны, але захаваліся сцены, таму было прынятае рашэнне яго аднавіць. Мне ў архіве сустраўся цэлы стос дакументаў па адбудове гэтага памяшкання. Цікава тое, што аднаўленне вялося народным спосабам. Прымалі ўдзел як працоўныя калектывы, так і асобныя грамадзяне, якія пералічвалі грашовыя сродкі, нарыхтоўвалі драўніну, давалі коней для вывазу будаўнічых матэрыялаў. Будынак па вуліцы Савецкай, 25 таксама мае даваенную гісторыю. Першапачаткова тут былі, магчыма, гандлёвыя кропкі, затым дом культуры, кінатэатр, у гады вайны – нямецкая стайня.

Яшчэ адно пытанне можа паўстаць: для чаго неабходна капацца ў гісторыі ўстановы? Ну існуе, ну развіваецца, а што

на лекцыі аб перамогах сацыялістычнага строю, працоўных рэкордах і г.д.

Таму вырашылі ўрачыста адсвяткаваць 65-годдзе бібліятэкі. Сярод гасцей былі намеснік дырэктара Мінскай абласной бібліятэкі імя А.С. Пушкіна О.А. Малого, старшыня раённага Савета дэпутатаў Н.А. Радзевіч, намеснік старшыні райвыканкома па сацыяльнай сферы С.М. Дзяруга, начальнік аддзела інфармацыі Ж.У. Петух, калегі з Мядзельскага раёна, П.П. Саковіч – паэт, член рэдакцыі часопіса «Вожык», адміністрацыя, дырэктары іншых галінаў культуры раёна, ветэраны працы, сельскія бібліятэкары, чытачы.

Мерапрыемства праводзілася ў чытальнай зале раённай бібліятэкі, упрыгожанай кампазіцыямі з саломкі (вырабы ўмельцаў з Каловіцкага Дома майстроў). Свята адкрыў дырэктар бібліятэкі М.М. Пацко. Ён прывітаў усіх гасцей, выказаў словы падзякі. Затым прысутныя паглядзелі слайд-паказ аб гісторыі раённай бібліятэкі «Дарога даўжынёю ў 65 гадоў».

Афіцыйная частка прайшла ў сяброўскай абстаноўцы. Дырэктар і супрацоўнікі бібліятэкі пачулі ў свой адрас

¹ Маладзечанская вобласць – адміністрацыйная адзінка БССР. Існавала з 20 верасня 1944 г. па 20 студзеня 1960 г., перайменаваная з Вілейскай вобласці (з пераносам цэнтра з Вілейкі ў Маладзечна). Некаторыя раёны Вілейскай вобласці перайшлі ў склад Мінскай, Віцебскай, Гродзенскай абласцей.

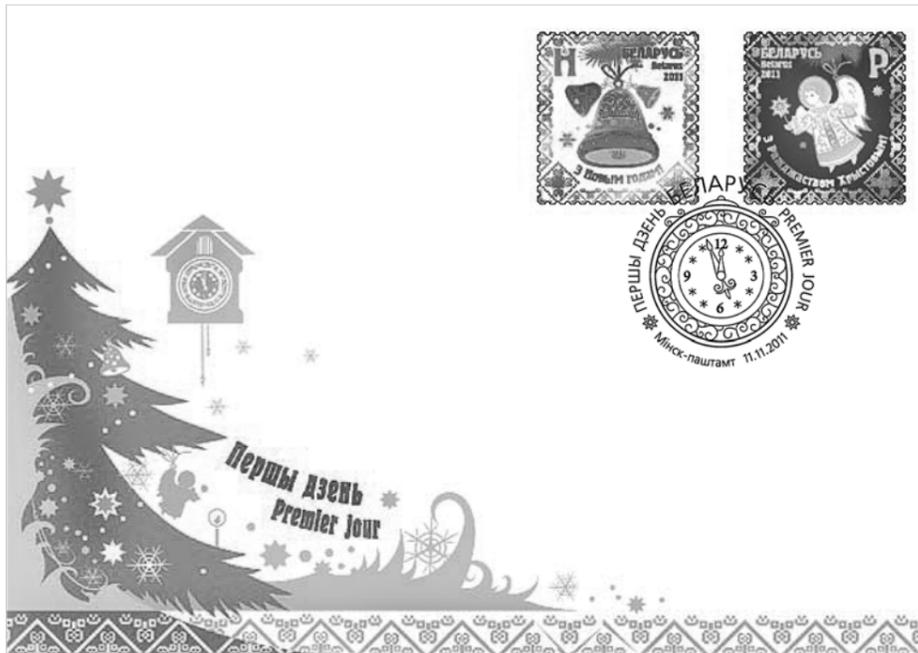
Калекцыянерам, і не толькі

Свята – з кожным лістом

Выйшлі карговыя, традыцыйныя ўжо для Беларускай пошты, маркі, прысвечаныя Нараджэнню Хрыстова і Новаму году. На мініяцюры № 895 мастачка Ганна Раманоўская змясціла святочныя званочкі, а на № 896 адлюстраваны анёлак з Віфлеемскай зоркаю. Выйшлі маркі памеру стандартнага выпуску

(28x30 мм), маюць літарныя наміналы Н (для перасылкі міжнароднай прастай пісьмовай карэспандэнцыі да 20 г непрырытэтай) і Р (для перасылкі міжнароднай прастай пісьмовай карэспандэнцыі да 20 г прырытэтай). Пры вырабе скарыстоўваліся тэхналогіі кангрыўнага і тэрмічнага ціснення фольгаю залацістага і срэбрыстага колераў. Друкаваліся ў аркушах па 9 марак. Наклад мініяцюраў – па 90 тысячаў асобнікаў.

Удзень выхаду на паштамце Мінска праводзілася спецыяльнае гашэнне на канверце «Першы дзень», які намалевала Г. Раманоўская.

Вялікі дзякуй за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Музейныя экспанаты расказваюць

Да 130-годдзя з пачатку будаўніцтва касцёла ў Пружанах

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 3)

Вялікія нястачы зведаў храм у час Першай сусветнай вайны: быў пашкоджаны будынак касцёла, амаль знішчаная арганная частка.

Сур'езныя аднаўленча-будаўнічыя працы ў касцёле распачаліся ў 1929–1930 гг. пры святары Браніславе Келбасе. З фундацыі шляхціцаў Пружанскага павята Дзяконскага і Марачэўскага ўдалося аднавіць арганнае памяшканне. Храм поўнаасцю адрамантавалі: патынкавалі, пафарбавалі, замянілі дах і вокны, падлогу і ганкі вымуравалі, правялі электраасвятленне. Прыкладна ў гэты час мог

прадметамі, мэбляй, у храме захоўваліся каштоўныя дакументы – метрычныя і шлюбныя кнігі (пачынаючы з 1663 г.). Гонарам касцёла быў 10-галосны арган.

Асаблівую старонку гісторыі касцёла складаюць пасляваенныя падзеі. Адрадзіць іх падрабязную храналогію дазволілі справаводчыя дакументы – акты, вопісы, афіцыйная перапіска, распараджэнні і загады афіцыйных органаў улады канца 1940 – пачатку 1950-х гг.

Так, 26 красавіка 1946 г. прадстаўнікі раённага партыйнага кіраўніцтва разам з польскімі чыноўнікамі і

таліцкіх могілках па вул. Горкага.

Паводле ліста ад 24 жніўня 1950 г. № 1103 Брэсцкага аблвыканкама памяшканне касцёла ў Пружанах аддавалася пад лекцыійны зал і стваралася камісія для зверкі наяўнасці апісанай маёмасці і вызначэння яе кошту. Камісія павінна была да 4 кастрычніка 1950 г. завяршыць працу і выказаць прапановы па выкарыстанні выяўленых прадметаў. Было зроблена яшчэ некалькі вопісаў і адказнасць за часовае захаванне 298-і прадметаў прыняў на сябе загадчык райаддзела культасветустановаў А. Якуш, а потым – дырэктар РДК В. Шабанаў.

Для большай часткі храмавых рэчаў кошт так і не быў вызначаны. Напрыклад, грыфы «утиль» атрымалі падсвечнікі і крыжы, а «не ценяцца» – рэлігійнае адзенне, абразы, сцягі, званы, келіхі, спавядальнікі. Размеркаванне храмавага начыння адбывалася паводле рашэння выканкама Пружанскага райсавета дэпутатаў працоўных 19 красавіка 1951 г., падпісанага старшынёй А.Р. Свяргунюм. У дакуменце пазначалася: «Передать бесплатно Пружанскому Дому Соцкультуры для создания театральных костюмов ... капы, орнаты, знамена, чехлы, пояса. ...Все остальные

ную без колёс» перадавалі калгасу імя XIX з'езда КП(б)Б. Арган паграбавалася разабраць і захоўваць пры Доме культуры. Іншая маёмасць прадавалася. У 1952 г. Дом культуры купіў сабе шафу, канапу, крэслы, эдлікі, люстэркі, рукамыйнік, люстру, насценны

шэнні лёсу інструмента ўскладвалася на райвыканкам. 29 лістапада 1954 г. парткамісія склала акт, у якім гаварылася: «...музынструмент “орган” не может быть использован где-либо в культпросветучреждениях республики (т.к. в нём нет нужды), и находится в разобранном виде.

...Его металлические детали окислились, а деревянные – поточены червями и пришли в негодность. ...Имеющиеся металлические части органа сдать по накладной в заготконторе “Вторцветмет”, ... деревянные в количестве 1,5 м³ заприходовать в РДК как дрова и израсходовать для отопления здания».

Такім чынам, з 1950 па 1993 гг. касцельны будынак стаў выкарыстоўвацца як Дом культуры, раздзяліўшы лёс многіх храмаў у былым СССР, якія, калі не былі знішчаны, сталі клубамі, складамі, сховішчамі сельгастэхнікі і г.д.

Ужо ў перыяд «перабудовы» рэлігійная палітыка была перагледжаная. 1 лютага 1993 г. касцельны будынак быў перададзены вернікам, і пачаліся працы па рэстаўрацыі. Вызначальны ўклад у аднаўленне касцёла ўнёс ксёндз Эдвард Лоек і прафесар Інстытута кансервацыі помнікаў Кракаўскай політэхнікі Віктар Зін.

Атаі новага нараджэння касцёла Узнясення Святой Дзевы Марыі можна лічыць 1998 г. Акт аб яго рэкансерацыі (новаасвячэнні) ад 14 жніўня зараз захоўваецца ў храмавым архіве. Ва ўрачыстасцях з нагоды адкрыцця касцёла ўдзельнічаў кардынал К. Свэнтэк (у 1939–1944 гг. быў ксяндзом у Пружанах).

Гісторыя пружанскага касцёла, насычаная цікавымі і трагічнымі падзеямі, адлюстраванымі ў музейных дакументах, дазваляе сцвярджаць, што сапраўдныя духоўныя каштоўнасці не могуць быць знішчаныя.

Пры напісанні артыкула выкарыстаныя матэрыялы з фондаў музея-сядзібы «Пружанскі палацк», архіваў касцёла Узнясення Святой Дзевы Марыі ў Пружанах, сайта http://radzima.org/be/object_comm/1012.html. Аўтар выказвае падзяку ксяндзу Роберту Іскжыцкаму за дапамогу ў працы над тэмай.

Наталія ПРАКАПОВІЧ,
галоўны захавальнік
фондаў музея-сядзібы
«Пружанскі палацк»

Касцёл на нямецкім фота (1915–1918 гг.)

пачацца роспіс касцельнай сталі. Перабудаваў і плябанію, пры якой з'явілася вялікае дадатковае памяшканне для парафіянаў. Храмавы будынак быў абмежаваны ад вуліцы агароджай з ліццём, варотамі і брамкамі фірмы графа Ледахоўскага.

Інвентар 1933 г. расказвае і аб ўнутраным убранні касцёла. На Вялікім алтары знаходзіўся абраз «Узнясенне Маці Божай» (палатно, алей), створаны ў Варшаве ў майстэрні Герсона. За іконай у нішы – Распяцце Хрыста і абраз «Бог-Айцец». У правым баку алтарнай часткі месціліся іконы «Святы Антоній Падзеўскі», «Сэрца Ісуса Хрыста», «Святая Тэрэза», а ў левай – «Уваскрасенне Хрыстова», «Святы Станіслаў Костка». Усе выявы былі ўпрыгожаныя залачонамі рамкамі. Каля алтара знаходзіліся скульптуры св. Пятра і св. Паўла, захоўваліся рэліквіі св. Казіміра. Разам са шматлікімі іконамі, адзеннем, сцягамі, культавымі

ксяндзом-канонікам касцёла Антоніем Ройкам, які ад'язджаў у Польшчу, склаў акт аб пакіданні храмавай маёмасці. Выключэнне складалі рэчы, якія святар мог узяць з сабою: «5 орнатов, 3 капы-ризы, 2 чаши, 1 монстраций, 1 физгармонь, 1 металлический крест, 2 альбы, 3 метрические книги» і інш. Адказнасць за захаванне храмавага памяшкання і яго начыння прынялі на сябе прадстаўнікі мясцовага касцельнага камітэта на чале з І. Каралько.

Актам ад 2 сакавіка 1948 г. указвалася, што згодна з рашэннем выканкама Пружанскага райсавета ад 21 лютага 1948 г. № 142 «О закрытии костёла в гор. Пружаны», будынак храма і званіцы апячатваліся, а маёмасць захоўвалася паводле вопісу ад 5 студзеня 1948 г. На той час налічвалася 37 адзінак рэлігійнага адзення, 25 іконаў, мэбля, сурвэткі, дываны і інш. Усе рэчы былі складзеныя ў старажоўцы на ка-

Сучасны выгляд касцёла

предметы, указанные в описи, использовать при ремонте Дома Соцкультуры, металлические и другие негодные предметы сдать в утиль». Тут жа вызначаўся лёс іншых прадметаў. Напрыклад, «карету рессор-

нужен», а таксама «куда девать орган, ибо хранить его негде». У выніку 12 мая 1953 г. быў атрыманы ліст з Міністэрства фінансаў БССР за подпісам намесніка міністра П. Камчатава, па якім пытанне аб выра-

Гісторыя – тут і цяпер

Свае традыцыі святкаваць Нараджэнне Хрыстова ў рыцараў. Некаторыя з іх збіраюцца ў Рыцарскім замку (так называецца гісторыка-культурны цэнтр, што непадалёк Астрашыцкага Гарадка ў Мінскім раёне) ды запрашаюць гасцей. 25 снежня ў замку прайшоў канцэрт, на якім выступілі рок-гурты, якія граюць, паводле вызначэння арганізатараў, «светлы рок», і вядомая ў колах рэканструктараў сярэднявечча спявачка з Масквы Ёвін. А на праваслаўнае Нараджэнне Хрыстова «Ордэн Паўночнага Храма», ваенна-гістарычны клубы «Княжыч» і «Карона Захаду» разам з баярынам Ціхамірам заправалі на Рыцарскі турнір.

Імпрэза атрымалася не шматлюдная, нятлумнаю, і амаль камернаю, што толькі для сваіх, таму можна было і паназіраць за двубоямі ды турнірам лучнікаў, і спакойна пагутарыць з тымі, хто ў наш час займаецца рэканструкцыяй часоў даўно прамінулых, уваскрашае «сіваю легенду», ахвочым – сфатаграфавання з рыцарамі і прыгожымі паннамі, нацягнуць тугую цецьву або махнуць мячом. У святочны дзень дазвалялася многае.

Бойкі пачаліся адразу ж пасля прывітання прысутных. Як адзначыў распараднік турніру, «сабраліся добрыя знаёмыя, даўнія сябры, таму можна абыйсціся без лішніх словаў, правілы ж паводзінаў знаёмыя; але калі хто хоча паклясціся знесці галаву тарчаю, адгрызці руку праціўніку ці выказаць якія іншыя зарокі – калі ласка». Што ж, часы сярэднявечча былі не толькі рамантычныя... Апісваць сам бой – імкліваць, напады, лязг металёвых даспехаў і зброі, іскры з-пад мячоў – справа няўдзячная, асабліва калі твой суразмоўца не бачыў падобнага. Першыя ж двубоі паказалі найлепшых: імі сталі байцы з «Княжыча» ды іншых «славянскіх суполак». На што магістр «Ордэна Паўночнага Храма» сэр Гадфруа дэ Манмірайль зазначыў: «Дык жа праваслаўнае свята, вось на каталіцкае вынік мог бы быць іншым». У выніку другое месца заняў Яраслаў з клуба «Княжыч», а першае – Ціхамір. Пад час абвешчэння пераможцы магістр распавёў гісторыю, што папярэднічала турніру:

– Неяк перад Новым годам баярын Ціхамір падбіваў мяне на правядзенне турніру. Урэшце я пагадзіўся, але запытаўся, што будзе ў якасці ўзнагароды. Гэтым паабяцаў забяспечыць Ціхамір. Калі ж ён сёння прыехаў у замак, я адразу папытаўся, дзе ж абяцаны прыз для пераможцы. І пачуў адказ: усё роўна я перамагу, то я і не прывез яго – навошта? Так і сталася!

Потым атрымалася пагутарыць з пераможцам турніру. Аказалася, у паўсядзённым жыцці яго зваць Дзмітрыем Пракопчыкам,

жыве ў Мінску, з 2001 года ўдзельнічае ў працы ваенна-гістарычнага клуба «Русіч», адзінага ў краіне, што займаецца рэканструкцыяй Наўгародскага княства XVI стагоддзя. Называе сябе старым дзядзькам, які трэніруецца і ваюе па турнірах, перамагае і атрымлівае паразы, хаця па сакрэце зазначыў, што ў Беларусі не прайграваў прыкладна з 2004-га.

– Ваяваць на мячах пачаў у 2003 годзе, стаў чэмпіёнам сярод юніёраў, біліся мы на дзюралевых мячах. А потым далі ў рукі сталёны і дабраславлілі на паядынкі.

– *А што падтурхнула ісці ў рыцарскі клуб?*

– Завербавалі сябры, сказалі: ты такі здаровы, ідзі да нас, зробім з цябе чэмпіёна. А трымаюць тут рыцарскі дух, гісторыя. На сёння я шасцікратны чэмпіён Беларусі, тройчы – Еўропы. У 2007-м быў чэмпіёнам свету па ваенна-гістарычным фехтаванні. Ужо многае дасягнуў, і не сыду адсюль. Гэта не толькі знешняя

Зал на шакаладцы з усіх турнірных лукаў

прыгажосць, але карпатлівая праца, трэніроўкі, пот. Рыцар вырабляе свае даспехі сам паводле старажытных тэхналогіяў. А таксама – чытанне адпаведнай літаратуры, самаадукацыя, развіццё разумовае, вывучэнне гісторыі датычнай майго стагоддзя і майго княства.

– *А якая легенда вашага героя, Ціхаміра?*

– (Смяецца.) Ціхі, мірны, спакойны. Я б'юся за каханне. Што да легенды, то многія выбіраюць сабе вядомыя імёны, князі, военачальнікі, я ж выбраў сабе ціхае сціплае імя пад свой характар – я сам ціхі, спакойны.

– *Раскажыце цяпер пра інтрыгу вакол прыза. Што атрымаў пераможца?*

– Рэч у тым, што сам турнір называўся «на прызы Ціхаміра». Паколькі я выйграў, то забраў яго сабе. Гэта пазалочаная карона, якую я выйграў у 2004 годзе.

Не менш цікавым быў і турнір лучнікаў. Перад яго пачаткам атрымалася пагутарыць з вядомымі ў коле рэканструктараў і лучнікаў Глюкам і Аная. Першы – вядомы таксама як Віктар Калач – жыве ў Гродне, за мэту мае атрадаўнае культуры стральбы з лука. А ў планах – арганізаваць вялікі цэнтр традыцыйнай стральбы з лука.

– Цяпер стральба з лука дзеліцца на спартыўную і традыцыйную. А нядаўна з'явілася і паліяўнічая, але гэта закрыты тып, з такімі ж лукамі, як у спорце. Сучасны спартыўны лук прыдуман і спраектаваны для таго, каб трапіць у мішэнь. Традыцыйны – аналаг гістарычных лукаў. У некаторых ёсць рэальна старадаўнія лукі, зробленыя паводле адпаведнай тэхналогіі. Вядома, зусім старыя не засталася, бо час жыцця лука – не больш за 50 гадоў, калі з яго страляюць. Таму галоўнае тут – захаванне тэхналогіі, адпаведнасць стралковым

дзіла. Яшчэ з адным чалавекам – Алегам Лаўрэнцэвым – мы пачыналі вучыцца самі, шукалі досвед з Польшчы, Венгрыі, Карэі... На Усходзе стральба з лука – гэта мастацтва, традыцыя, што захоўваецца і ў наш час.

Пераможца турніру Ціхамір

У Карэі дзяцей стральбе навучаюць з 1-га класа, у Венгрыі 1500 клубаў лучнікаў з колькасцю ад 20 чалавек. На сёння ў Беларусі існуюць толькі нашая Гільдыя лучнікаў (прыкладна 50 чалавек), мінскі клуб лучнікаў «Bow's Club», яшчэ пара маленькіх клубаў. Нехта займаецца гэтым «ушчыльную», нехта прыязджае проста павучыцца страляць, для некага гэта проста баўленне часу.

– *Вы казалі, што страляць з лука – вялікая нагрукка. А ўжо не на адным турніры бачу шмат дзятчат-лучніц. Як гэта сумашчаецца?*

– Спачатку на гістарычных фестывалях для іх акурат і пачынаецца, каб пафарсіць: я – лучнік, пры справе. А потым зацягвае. Каб страляць з моцнага лука – не трэба шмат фізічнай сілы. Гэта парадокс. У нас у арганізме схаваныя вялізныя магчымасці, якіх мы не ведаем.

Пра дзятчат-лучніц мне расказала Аная, якая займаецца стральбою больш за тры гады. Прывабіла эфектыўнасць лука ў баі. Яна і яе вучні прынышова не адноснаца ні да якога клуба. Перш суразмоўца адзначыла, што ў гісторыі нямала фактаў, што пад час нападаў жанчыны часцяком станавіліся на абарону сваіх дамоў, гарадоў. Яны якраз і валодалі лукам. Сучасных лучніц прыцягвае ў стральбе тое, што гэта мастацтва, якому можна вучыцца ўсё жыццё.

– У традыцыйным луку – усё толькі на адчуванні, на інтуіцыі. Многіх прываблівае, што тут прыцэльваюцца не вачыма – прыцэльваюцца ўсім целам. Кожны можа прыйсці ў клуб, дзе

дадуць лук ды стрэлы, каб ты мог вызначыцца, ці табе гэта трэба. А потым, пры неабходнасці, набываеш свой лук і – удасканалвайся. У Беларусі ёсць добрыя майстры лукаў. У Лідзе працуе Сяргей Маеўскі, які робіць выдатныя рэплікі ўсходніх лукаў, англійскіх; яны выдатныя паводле дынамікі, майстар сам выпрабаўвае кожны. І яны цалкам даступныя коштам. Сёння на турніры ёсць удзельнікі з ягонымі лукамі.

– *А што для лучніка турнір?*

– У Беларусі ёсць сумная тэндэнцыя, калі людзі прыязджаюць высветліць, хто першы, хто другі... Я бывала на турнірах у Манголіі, у Бураціі, там людзі прыязджаюць падзяліцца досведам. Ім у радасць сабрацца, пабачыцца, навучыцца адно ў аднаго. Мы, вольныя стралкі, спрабуем гэтае прыўнесці ў Беларусь. Сённяшні турнір – гэта нагода сабрацца і пастраліць у сваё задавальненне. А таксама – паспрабаваць сілы ў стральбе з розных пазіцыяў – ворагу не скажам: «Пачакайце, хлопцы, я тут уладкуюся найлепей, выберу выгадную пазіцыю, прыцэлюся...». Мы імкнемся атрадзіць стральбу, што была ў рэальных умовах. Баявыя. Страляць, стоячы на адной кропцы, рана ці позна надакучае.

На гэтым турніры таксама былі новыя заданні – прыкладам, стральба з хісткай перакладзіны, калі трэба было не толькі заладваць стралу ды прыцэліцца, але і адначасова трымаць раўнавагу. Падводзіліся і вынікі. Трэцяе месца заняў Тэлі, другое – Віка Падгайна (або з «Bow's Club»), а першае – у Аляксандра Павалыева з Гільдыі лучнікаў.

Хаця, як я сказаў напачатку, мерапрыемства было хутчэй своеасаблівым «міжсабойчыкам», ды глядачоў было, нават з дзецьмі. Вось што распавялі мне Ганна, Вольга і Мікалай, з якімі быў хлопчык Арцём:

– Нас запрасілі знаёмыя, якія самі ў рыцарскім руху. Мы пагадзіліся. У царкве сёння былі, дома адсвяткавалі – і прыехалі з карысцю правесці час. Мы ўжо на турнірах бывалі, у гэтым месцы не ўпершыню. І Арцёма на прыроду вывелі. Яму тут спадабалася. Увогуле, цікава паглядзець на рэканструкцыю сярэднявечнай культуры, калі трапляеш у прамінулыя часы.

– *Дык не хапае гэтага ў пайсядзённым жыцці?*

– Не ў гэтым справа. Мы ведаем пра тое з кніг, а тут – на свае вочы можна многае пабачыць. Прыцягвае добразгляднасць тых, хто побач.

А закончылася ўсё ў каміннай зале, дзе з сярэднявечнымі спевамі, пад дуду, выступіў гурт «Irdorath».

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

У тэатры «Зьніч»

23 студзеня маленькіх глядачоў чакае лялечны монаспектакль Артура Вольскага «**Граф Глінскі-Папялінскі**». Незвычайная гісторыя адбылася з сябрамі — хлопцам Марцінам і катом Максімам. Пасля розных перыпетыяў прыгодніцкага лёсу і пры разумных паводзінах ката Максіма хлопец Марцін ператварыўся ў графа Глінскага-Папялінскага. А ці зрабіўся ён ад гэтага больш значным і шчаслівым? Выканаўца Вячаслаў Шакалідо, сцэнаграфія і лялькі Людміла Скітовіч, музычнае суправаджэнне Алега Залётнева. Пачатак спектакля ў 15.00.

Увечары гэтага дня на сцэне музычна-паэтычны спектакль «**У краіне светлай...**». Інсцэніроўка складзеная з вядомых твораў М. Багдановіча. Але ў спектаклі класік паўстае нам невядомым. У аснове сюжэта «Апокрыф», які можна лічыць своеасаблівым паэтычным Евангеллем. Драматургію спектакля рухае нечаканасць настрою, рытм ствараюць песні, якія яшчэ больш раскрываюць розныя праявы памкненняў паэта. Выканаўца Вячаслаў Статкевіч, музычнае суправаджэнне і вакал Сяргея Сарокіна. Пачатак у 19.00.

24 студзеня глядачам прапануецца монаспектакль «**Абранніца**». Сюжэт складзены з «Маленькіх трагедыяў» А.С. Пушкіна: «Каменны гасць», «Моцарт і Сальеры», «Скупы». Кожная з іх завяршаецца ўрыўкам з «Балявання пад час чумы». У сюжэт спектакля таксама ўвайшлі вершы А.С. Пушкіна. Аўтар і выканаўца Галіна Дзягілева. Пачатак у 19.00.

26 студзеня для маленькіх глядачоў на сцэне лялечны монаспектакль «**Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Зяблоцкага**». Гэта казачная гісторыя пра прыгоды двух паноў, якія нічога не рабілі, толькі елі, пілі і біліся паміж сабой. Гаспадарка іх у заняпа-

дзе, ні жывёлы, ні хлеба. Таму пайшлі яны ў свет лепшай долі шукаць. Выканаўца Вячаслаў Шакалідо. Пачатак у 15.00.

27 студзеня ўвазе глядачоў прапануецца лялечны монаспектакль-гульня «**Казачная торба**». Гэта гісторыя пра звычайную, на першы погляд, торбу, якая ў руках Пагуляя зробіцца казачнай. Ды і сам ён можа ўраз прыкінуцца кім заўгодна, напрыклад, Ваўком, каб павесяліць усіх ды прымусіць аднаго з герояў казкі пагуляць з дзецьмі. Дарэчы, усё ў яго руках робіцца незвычайным, казачным, чароўным. Дык што ж знаходзіцца ў той торбе? Ну, канечне, лялькі-цацкі, ды такія, што закруцяць сюжэт з гульнямі-танцамі, і ўсім дзеткам захочацца патанчыць і пагуляць разам з лялькамі-цацкамі дзядзькі Пагуляя. Выканаўца Леанід Сідарэвіч. Пачатак у 15.00.

Увечары гэтага ж дня на сцэне паэтычны монаспектакль «**Красёны жыцця**» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Паэма з'яўляецца сапраўднай і надзвычай каштоўнай энцыклапедыяй жыцця. Галоўны герой Міхал нарадзіўся, вырас і жыў на зямлі, якую не проста разумее і любіць — якой дыхае, з якой зрадніўся, якую б жадаў назваць сваёй. Але няўмольны лёс наканаваў іншае... Цяжкай была дарога гэтага чалавека, аднак ён да самага апошняга дня не губляў веры ў яе шчаслівае завяршэнне. Мара аб сваёй «новай зямлі» не пакідала яго ні на імгненне, і ён перадаў яе нам, сваім нашчадкам, як любоў, як вечны запавет... Выканаўца Алесь Кашпераў, музыка народная, песня кампазітара Алега Залётнева. Пачатак у 19.00.

Усе спектаклі праходзяць у *Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Даведкі па мінскім тэлефоне 3 317 553.*

Сагрэцца і не пацярпець

Напэўна, усім знаёмыя скаргі жыхароў інтэрнатаў і супрацоўнікаў розных арганізацыяў на тое, што адміністрацыя забараняе карыстацца электрычнымі абагрывальнікамі. Зразумела, што забаронены самаробкі і абагрывальнікі з адкрытымі спіралямі ў любы момант могуць стаць прычынай пажару. Тады застаецца пытанне: а чаму нельга карыстацца абагрывальнікамі заводскай зборкі? Адказ вельмі просты: такія абагрывальнікі забіраюць вялікую колькасць энергіі, ды й недахоп разетак у памяшканнях прыводзіць да таго, што электрапрыборы падключаюцца праз падаўжальнікі, сеткавыя фільтры і трайнікі. У выніку атрымоўваем падключэнне прыбораў з вялікім энергаспажываннем да адной групавой лініі, што можа справакаваць пажар.

Памятайце! Пры карыстанні абагрывальнікамі нельга ўсталяваць электрапрыборы ў тых месцах, дзе на іх можа нешта зваліцца. Забараняецца выкарыстоўваць абагрывальнікі для сушкі бялізны і абутку, а таксама пакідаць уключаныя прыборы без нагляду.

Сыходзячы з хаты, выключайце і вымайце шнуры ўсіх электрапрыбораў, акрамя халадзільніка. На выпадак надзвычайнай сітуацыі абмяняйцеся нумарамі тэлефонаў з суседзямі па лесвічнай пляцоўцы.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ, інспектар ЦРАНС, г. Мінск

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 2

Уздоўж: 1. Палатно. 3. Віфлеем. 8. Адліга. 9. Сабака. 10. Сакавік. 13. Холад. 14. Пітво. 17. Водар. 18. Сівер. 21. Зоркі. 22. Пчолы. 26. Калядкі. 27. Каляда. 28. Харыст. 29. Кілбаса. 30. Марозік.

Упоперак: 2. Траса. 4. Фаска. 5. Самоход. 6. Квас. 7. Надвор'е. 11. Каляднікі. 12. Зімовішча. 15. Мароз. 16. Вясна. 19. Мазаіка. 20. Грымота. 23. Шкала. 24. Мясца. 25. Віхор.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАГІЛЁЎ (заканчэнне артыкула). З 1924 г. горад стаў цэнтрам раёна, у 1924–1930 гг. — акругі, з 15 студзеня 1938 г. — цэнтра вобласці. У 1938–1939 гг. распрацоўваўся праект пераносу сталіцы Беларускай ССР у Магілёў, бо Мінск знаходзіўся за 30 км ад заходняй мяжы БССР. Была прынята пастанова СНК СССР і ЦК ВКП(б) «Аб гарадскім будаўніцтве ў Магілёве ў сувязі з пераводам сталіцы Беларускай ССР», пабудаваны Дом ураду (пазней — Дом Саветаў). Аднак пасля ўз'яднання беларускіх земляў у верасні 1939 г. такая неабходнасць адпала.

Сучаснае архітэктурнае аблічча горада склалася пры савецкай уладзе. З 1938 г. Магілёў — горад абласнога падпарадкавання. На перакрываванні асноўных дыяметраў — вуліцы Першамайскай і праспекта Міру створаны (1938–1940) новы грамадскі цэнтр горада — плошча Леніна з магілёўскім Домам Саветаў. У Вялікую Айчынную вайну з 26 ліпеня 1941 г. да 28 чэрвеня 1944 г. акупаваны нямецка-фашысцкімі захопнікамі, разбураны.

Цяпер Магілёў — буйны прамысловы і культурны цэнтр. У 2006 г. працавалі 64 прамысловыя прадпрыемствы, 20 прадпрыемстваў транспарту, 6 устаноў сувязі, іншыя ўстановы і

арганізацыі. У 2007 г. працавалі 40 агульнаадукацыйных школаў, 4 ліцэі, 5 гімназіяў, 6 музычных, 23 дзіцяча-юнацкія спартыўныя школы, бібліятэчны тэхнікум, музычная вучэльня, вучэльня культуры, 15 устаноў культуры, 164 калектывы мастацкай самадзейнасці, а таксама 5 ВНУ: універсітэт імя А. Куляшова, універсітэт харчавання, філіялы Беларускага інстытута правазнаўства і Беларускай акадэміі музыкі, Беларуска-Расійскі ўніверсітэт. У горадзе 19 бібліятэк, музеі: абласны краязнаўчы, абласны мастацкі імя П.В. Масленікава, этнаграфіі, мастацкі В.К. Бялыніцкага-Бірулі, гісторыі Магілёва і яго філіял на Буйніцкім полі. Адноўленая і музеефікаваная ратуша, узарваная пры саветах. Дзейнічаюць Магілёўскі абласны драматычны тэатр, Магілёўскі

Матарыяльны комплекс «Буйніцкае поле»

абласны тэатр лялек, аматарскія драматычныя калектывы. Штогод у горадзе праводзіцца больш за 3 000 культурных мерапрыемстваў (фестываль духоўнай музыкі «Магутны Божа», анімацыйнага кіно «Анімаёўка», музычны «Залотой шлягер» ды інш.).

У 2002 г. у горадзе налічвалася 362 600 жыхароў.

Панарама плошчы Леніна з Домам Саветаў

Рынкавая плошча з адбудаванай ратушай і будынкам гарадской управы